

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

_____ О. Б. Жильцов

« 08 » 09 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС

(II курс)

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітній рівень – перший (бакалаврський)
(На базі повної загальної середньої освіти)

Інститут мистецтв

2017 – 2018 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 1440117
_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 20 17 р.

А.О. Таранник

Робоча програма навчальної дисципліни «Оркестровий клас» для студентів галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво».

Розробник:

Сахарова Лідія Олександрівна, старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв

Протокол від « 7 » вересня 2017 року № 1

Завідувач кафедри інструментально-виконавської майстерності

(підпис)

О.С.Плохотнюк

©Сахарова Л.О., 2017

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
I. Опис предмета навчальної дисципліни	6
II. Тематичний план навчальної дисципліни	7
III. Програма навчальної дисципліни	8
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Оркестровийклас»	10
V. Завдання для самостійної роботи	11
VI. Система поточного та підсумкового контролю	12
VII. Методи навчання	14
VIII. Методичне забезпечення курсу	15
IX. Орієнтовний репертуар для проведення практичних занять	15
X. Рекомендована література	16

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Оркестровий клас» є нормативним документом Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на основі освітньої програми підготовки бакалаврів, відповідно до навчального плану галузі знань 02 «Культура та мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво».

У програмі визначено:

- обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньої програми, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Оркестровий клас»;

- необхідне методичне й інструментальне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів;

- визначені обов'язкові форми діяльності оркестрового колективу (виконання музичних творів, читання нот з аркуша, транспонування);

- різні способи оволодіння навчальним репертуаром (*ескізне* вивчення оркестрових творів – ознайомлення з різноманітними музичними стилями, формування навичок орієнтування у стильових і жанрових ознаках; *грунтовне* відпрацювання оркестрових творів – вивчення нотного тексту, робота над штрихами, темпом, агогікою тощо; *повторне* виконання оркестрових творів – актуалізація оркестрово-виконавського досвіду; *самостійне* вивчення оркестрових творів – закріплення отриманих знань, умінь й навичок, щодо особливостей гри в оркестрі, як професійна мотивація студента.

Мета викладання дисципліни «Оркестровий клас» – розвинути у студентів інструментально-виконавські вміння та сформувати навички оркестрової (ансамблевої) гри.

Завдання навчального курсу:

- ознайомлення студентів з історією створення, будовою, способами звуковидобування, технікою гри, виконавськими функціями та різновидами оркестрових інструментів;

- оволодіння навичками гри на одному або кількох оркестрових інструментах;

- ознайомлення студентів зі специфікою оркестрового (ансамблевого) музикування;

- опанування студентами навичок оркестрової та ансамблевої гри засобом вивчення кращих зразків вітчизняної та зарубіжної класичної, народної й сучасної музики;

- виховання адекватного відчуття ритму й динаміки, архітектоніки твору, вміння слухати інших учасників колективу;

- розвиток музичного мислення й пам'яті, чуття форми, образного уявлення твору музичного колективу студентів;
- виховання почуття відповідальності за якість опанування оркестровими (ансамблевими) партіями, навичок самоконтролю та самооцінки власних і колективних ігрових дій, творчої ініціативи студентів;
- формування та розвиток музично-пізнавальних здібностей, музичного смаку, емоційно-ціннісного ставлення до музики, культурних надбань свого народу та мистецтва в цілому.

Міждисциплінарна взаємодія. Навчальний курс «Оркестровий клас» передбачає інтеграцію з такими фаховими дисциплінами, як «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Історія музики».

У результаті вивчення дисципліни «Оркестровий клас» студент має опанувати такі фахові та загальні **компетентності**:

- *інструментально-виконавську* (вільне володіння музичним інструментом (інструментами) та здатність його використовувати у навчальній і концертно-виконавській діяльності; володіння навичками читання нот з аркуша, транспонування, добору музики на слух; сформованість навичок оркестрової та ансамблевої гри; здатність до колективного музикування);
- *світоглядну* (наявність ціннісно - орієнтаційної позиції; загальнокультурна ерудиція, світогляд; розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії; збереження національних духовних традицій);
- *комунікативну* (здатність до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності; здатність працювати у команді; вільне володіння українською мовою відповідно до норм культури мовлення);
- *інформаційну* (здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань; здатність до ефективного використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет, які містять текстовий, аудіо - і відеоматеріал у соціальній та професійній діяльності);
- *самоосвітню* (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку; спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію; прагнення до особистісно - професійного лідерства та успіху).

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС»

Курс	Галузь знань, назва спеціальності, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>II курс-3</i></p> <p>Кількість змістових модулів: <i>II курс-4</i></p> <p>Загальна кількість годин: <i>II курс-90</i></p> <p>Кількість годин на тиждень: <i>II курс-2 години</i></p>	<p>Шифр на назва галузі знань: 02 «Культура і мистецтво»</p> <p>Шифр та назва спеціальності: 025 «Музичне мистецтво»</p> <p>Освітній рівень: перший (бакалаврський)</p>	<p>Обов'язкова</p> <p>Рік підготовки: <i>II</i> Семестри: <i>III - IV</i></p> <p>Аудиторні (практичні) заняття: <i>II курс-70 годин</i></p> <p>Самостійна робота: <i>II курс-14 годин</i></p> <p>Модульний контроль: <i>II курс-6 годин</i></p> <p>Вид підсумкового контролю: -</p>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС»
II курс

№ п/п	Назви розділів	Кількість годин				
		Разом	Аудіо рні	Практ ичні	Самос тійнар	Модул ьнийк
Змістовий модуль 1 Ознайомлення з інструментами народного оркестру набуття навичок гри на них						
1.	1.1.Виконавська техніка.	8	7	7	-	1
1.	1.2. Оволодіння навичками виконавської техніки.	7	7	7		
Змістовий модуль 2 Вивчення та виконання вправ, нескладних п'єс в складі оркестру						
2.	2.1Розвиток технічних навичок.	8	7	7		1
2.	2.2.Оволодіння навичками ансамблевого виконання.	7	7	7		
	<i>Усього за III семестр</i>	30	28	28	-	2
Змістовий модуль 3 Формування навичок колективного музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо						
3.	3.1.Оволодіння вміннями якісного звуковидобування,	19	10	10	7	2
3.	3.2.Формування навичок ансамблевого музикування	10	10	10		
Змістовий модуль 4 Формування навичок колективного музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо						
4.	4.1.Формування вміння користуватися різноманітними ритмічними формулами.	20	11	11	7	2
4.	4.2. Формування навичок ансамблевого музикування	11	11	11		
	<i>Усього за IV семестр</i>	60	42	42	14	4
	Разом за навчальним планом	90	70	70	14	6

III. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 (II курс, 3-й семестр)

Ознайомлення з інструментами, народного оркестру набуття навичок гри на них

1.1. Виконавська техніка:

- ознайомлення з існуючими видами оркестрів, історією створення інструментів;
- посадка, закріплення положення інструмента, постановка рук;
- оволодіння прийомами звуковидобування (на окремих інструментах);
- гра мажорних гам у дві октави штрихами легато, нон легато, спікато, арпеджіо, акорди;
- роз'яснення функцій та ролі окремих інструментальних груп у колективному музикуванні;

Основна література: 1, 2.

Додаткова література: -1-8

1.2. Оволодіння навичками виконавської техніки в окремих оркестрових групах:

- група домр;
- група баянів;
- група ударних інструментів;
- група бандур та гітар.

Основна література: 1, 2.

Додаткова література: -1-8

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 (II курс, 3-й семестр)

Вивчення та виконання вправ, нескладних п'єс в складі оркестру

2.1. Розвиток технічних навичок. Виховання у студентів уважного ставлення до нотного тексту, вміння підбирати необхідну аплікатуру, з'ясовувати виражальний зміст музичного твору.

Основна література: 1, 2.

Додаткова література: -1-8

2.2. Оволодіння навичками ансамблевого виконання на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів:

одночасний вступ, затримування на ферматах;
гра в заданому темпі, проведення динамічної лінії за рукою диригента,
самостійне відраховування пауз у своїй партії;
збалансоване звучання свого інструмента в оркестровій фактурі,
відповідність штрихів, динаміки, темпу.
Основна література: 1, 2.
Додаткова література: 1-8

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 (II курс, 4 -й семестр)

Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо

3.1. Оволодіння вміннями якісного звуковидобування, фразування, артикуляції.
Основна література: 1, 2.
Додаткова література: 1-8

3.2. Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо.
Основна література: 1, 2.
Додаткова література: 1-8

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4 (II курс, 4 -й семестр)

Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо

4.1. Формування вміння користуватися різноманітними ритмічними формулами, необхідних для виконання творів різних форм та жанрів.
Основна література: 1, 2.
Додаткова література: 1-8

4.2. Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо.
Основна література: 1, 2.
Додаткова література: 1-8

IV. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС»

II курс

**Разом: 90 год., де 70 год – практичні заняття, 6 год. – модульний контроль,
14 год – самостійна робота.**

Семестри	III		IV	
Заняття №	1-7(7)	8-14(7)	15-24(10)	25-35(11)
Модулі	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4
Бали	<i>102 бали</i>	<i>102 бали</i>	<i>145 балів</i>	<i>156 балів</i>
Назва модуля	Ознайомлення з інструментами народного оркестру, набуття навичок гри на них	Виконання вправ, нескладних п'єс в складі оркестру	Формування навичок ансамблевого музикування	Формування навичок ансамблевого музикування
Робота на практичному занятті	70 бали	70 бали	100 балів	110 балів
За відвідування	7 балів	7 балів	10 балів	11 балів
Самостійна робота	---	--	10 балів	10 балів
Види поточ. контролю	25 балів	25 балів	25 балів	25 балів
Всього за семестр	204 бали		301бал	
Загалом	Усього за період роботи – 505 балів			

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

II курс

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Література для підготовки	Години
II курс Змістовий модуль 3 (4-й семестр) Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс: вальсів, польок, маршів тощо.				
3.1 Вивчити нотний текст оркестрової програми, визначити структуру, технічні й артикуляційні труднощі та шляхи їх подолання	Перевірка в межах МКП	5	Л.о. – 1,2 Л.д. – 1-8	3
3.2.Визначити роль своїх оркестрових партій.	Перевірка в межах МКП	5	Л.о. – 1,2 Л.д. – 1-8	4
Змістовий модуль 4 (4 -й семестр) Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різножанрових п'єс.				
4.1 Вивчити нотний текст оркестрової програми, визначити структуру, технічні й артикуляційні труднощі та шляхи їх подолання.	Перевірка в межах МКП	5	Л.о. – 1,2 Л.д. – 1-8	3
4.2.Розкрити особливості роботи в оркестрі народних інструментів над різножанровими творами.	Перевірка в межах МКП	5	Л.о. – 1,2 Л.д. – 1-8	4
Усього за II курс		20 балів		14год

VI. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Оркестровий клас» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів зурахуванням поточного й підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у європейську шкалу (ECTS) шкалу подано у табл.6.2.

Розподіл рейтингових балів за видами навчальної діяльності студента:

№ п / п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів за одиницю	Одиниць	Всього
1	Відвідування практичних занять	1	35	35
2	Робота на практичних заняттях	10	35	350
3	Самостійна робота	5	4	20
4	Модульний контроль	25	4	100
Загальна кількість балів		505		

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовуються такі методи:

- *практичні*: індивідуальне виконання оркестрових партій, програвання партій у складі оркестрової групи, оркестрового колективу в цілому;
- *усного контролю*: індивідуальне опитування, співбесіда.
- *самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, вміння та навички.

Порядок переведення рейтингових показників успішності в європейську шкалу ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 Балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82 – 89 Балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 Балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 Балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної
E	60 – 68 Балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 Балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного
F	1 – 34 Балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студентів на практичних заняттях, складання модульного контролю. Складання модульного контролю здійснюється в режимі практичного виконання оркестрової програми, передбаченого для даного модуля. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу кожного модуля.

Усі форми контролю за засвоєнням відповідних знань, та якістю сформованості умінь та навичок студентів з дисципліни «Оркестровий клас» □ носять практичний характер, а саме: художнє виконання музичних творів індивідуально та у складі оркестру.

**Розподіл балів за темами змістових модулів,
що присвоюються студентові упродовж вивчення навчального
курсу
«Оркестровий клас» II курс**

III СЕМЕСТР			
Змістовий модуль 1 (практичні заняття + самостійна робота)	МКП	Змістовий модуль 2 (практичні заняття + самостійна робота)	МКП
Ознайомлення з інструментами народного оркестру, набуття навичок гри на них.		Виконання вправ, нескладних п'єс в складі оркестру.	
77	25	77	25
Усього за III семестр – 204 бали			
IV СЕМЕСТР			
Змістовий модуль 3 (практичні заняття + самостійна робота)	МКП	Змістовий модуль 4 (практичні заняття + самостійна робота)	МКП
Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різноманітних п'єс: вальсів, польок, маршів тощо.		Формування навичок ансамблевого музикування на прикладі вивчення різноманітних п'єс.	
120	25	131	25
Усього за період роботи – 505 балів			

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

За джерелом інформації:

- *словесні*: пояснення, розповідь, бесіда.
- *наочні*: ілюстрація, демонстрація музичного матеріалу.

За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів з нотним та теоретичним

матеріалом.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

навчальні дискусії (у формі колоквіумів);

створення ситуації пізнавальної новизни;

створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогійтощо).

III. Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

VIII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

навчально-методична література

каталог оркестрових партитур, партій;

робоча навчальна програма;

аудіо-записи музичних творів в оркестровому (ансамблевому) виконанні.

IX. ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

II курс

Обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні обробка М.Різоля

-Ой, на горі та женці жнуть.

-Копав,копав криниченьку.

-Сонце низенько.

-Ой, у полі вітер віє .

-Взяв би я бандуру.

обр. М.Леонтовичаінстр.М.Різоля

«Ой, вербо,вербо.»

Твори українських композиторів

І Данькевич«Гопак» з опери « Богдан Хмельницький»

В.Лапченко «Українська танцювальна»

М.Лисенко .Хор «А вже весна»з опери «Зима й весна»

Вступ до опери «Пан Коцький»

Б.Лятошинський . «Тече вода в синє море»
К.Мясков « Зозуля»
«Полька»
А.Онуфрієнко «На полонині»
М.Петренко. «Скерцо»
К.Стеценко. «Вечірня пісня»

Твори зарубіжних композиторів

Й.Бах. С.«Арія,гавот» з «Французької сюїти №6»
Й.Бах Д.Кабалевський. «Прелюдія»
Й.Гайдн« Анданте», інст. А.Черних
М.Глінка . «Полька»
К.Глюк. «Мелодія» з опери «Орфей»,перекл.Л.Мелехова
Ф.Джойс. «Осінній сон»
В.Калінніков«Сумна пісня»
Ю.Масне . «Елегія» аранжування М.Малого
Ж.Рамо. «Тамбурин»
В.Ребіков . «Вальс»
Г.Свірідов. «Маленький триптих»
Ш.Тактакишвилі «Утіха»
П.Чайковський«Гра в конячки» з «Дитячого альбому»
Ф.Шуберт. «Мрії»
Р.Шуман. «Сміливий вершник»
Р.Щедрін. «Ніч» із балету «Коник-горбоконики»

Х. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Література основна:

1. Давидов М. А. Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні : зб. статей / М. А. Давидов. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. – 207с.(В бібліотеці Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка є 1 екземпляр).
2. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах. (Українська академічна школа): підруч. [для вищ. та серед. муз. навч. закл.] /М. А. Давидов. – К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 420с. (В бібліотеці Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка є 1 екземпляр).

Література додаткова:

1. Гуцал В. О. Грає оркестр українських народних інструментів: методичні поради керівникам самодіяльних колективів / В. О. Гуцал. – К.: Мистецтво, 1978. – 164 с.
2. Дейнега В. М. Музичний інструментарій як показник специфіки оркестру народних інструментів / В. Дейнега // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Вип. 22: Музичне виконавство. – Кн. 8. – К., 2002. – С. 119-129.
3. Хашчеватська С. С. Інструментознавство. Підручник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації / С. Хашчеватська – Вінниця, Нова книга, 2008. – 256 с.
4. Іванов П. Г. Оркестр українських народних інструментів / П. Г. Іванов. – К.: Музична Україна, 1981. – 110 с.
5. Ільченко О. О. Народне оркестрове виконавство: аматорство і проблеми художності [Текст] : Монографія / О. О. Ільченко. Київський ін-т культури. - К.: КДІК, 1994. - 116 с.
6. Музыкальная энциклопедия в 6 томах. Гл. ред. Келдыш Ю. В. — М.: Сов. Энциклопедия, Сов. композитор, 1978 – 1982 г. – Т. 1, Т. 4. – 6176 с. с илл.
7. Пляченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями: [монографія] / Т. М. Пляченко. – Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2010. – 428 с.
8. Сідлецька Т. І. Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів: монографія / Т. І. Сідлецька. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 184 с.